

Universitätsbibliothek Wuppertal

Epistolæ obscurorum virorum

cvm inlvstrantibvs adversariisqve scriptis

Textvs

Hutten, Ulrich von

Lipsiæ, 1864

Novi Reuchlinistarum articuli execrabiles [...] ex maledictis obscurorum
virorum epistolis summarim excerpti

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechteinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechteinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-976](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-976)

vero non modo damnatos, verum et publice haud indecenter combustos. Quod in nobis quale sit probitatis signum non est meum iudicare. ¶ Nunc finem huic summario imponamus. Postquam orthodoxę fidei negotium ut multa alia quę superius sunt explicata transeunter omittam, ad sacrosanctam sedem apostolicam per viam appellationis a reverendo inquisitore est devolutum, sollicitavit Ioannes Reuchlin in urbe Romana, ut stante illic lite ultro citroque silentium imponeretur. Quo facto, et id nobis ite observantibus, Reuchlinistę ipsi servare recusarunt, et velut rebelles atque inobedientissimi sacrosanctę sedi apostolicę, finem illic negocii sacratissimum ultimamque decisionem expectare noluerunt, sed nos omnes scribendo turpiter prevenientes, neque postremo ipsum, ad hoc pręsens opus edendum temerario ausu, ultro ac minime lęsi provocantes, per totam Christianitatem suam execrabilem hęresim ac diabolicum virus in ecclesię scandalum omniumque nostrum infamiam effuderunt. Hęc omnia modo declarabuntur, ut iusto tandem iudice vincat veritas et nepharii homines quorum || nomina non sunt expressa meritam quandoque suę temeritatis penam et maledictionem a Christi in terris vicario consequantur.

De epistolis obscurorum virorum et de protestatione principali in titulo libri posita, me scilicet incredibili adversariorum malicia provocatum, ut rupto per illos silentio hanc invitus ederem apologiam.

¶ Nunc autem ut pręmissa ostendam, ego primum conqueror deo et hominibus, cęlo et terrę, quantis ego perditorum hominum contumeliis aut unius fortasse nebulonis malicia lacessitus, hunc meum librum catholicum et minime famosum ad Christianorum omnium informationem edere procuravi. Impressę sunt igitur intra annum et silentii tempus epistolę aliquot famosissimę et infames quę obscurorum virorum inscribuntur, in quibus ego ceterique viri pręstantissimi et optimi qui se unquam sacratissimo fidei negotio pro me et ecclesia dei interposuerunt mirum in modum exulcerantur. Inscribuntur autem (ut dixi) obscurorum virorum ut libri frontispicio non modo seipsos infames redderent, verumetiam neque cęlum neque terram extimescentes, nulli parcerent impudentię, per mille mendacia ac blasphemias, tum in ecclesiam dei, tum in sanctos eius, tum in optimum quemque minis apostatice debacchando, ita etiam ut neque Iudęi, neque hęretici, neque Sarrhaceni, neque Thurcorum nebulones, aut scorta multorum annorum, immo et ne inferi omnes, tanta maledicta tamque mendaces invectivas et publica tandem scandala excogitare possent. Quod ut luce clarius ostendatur, pauca sunt e multis adnotanda quę instinctu maligni spiritus absque suorum nominum et loci professione (id quod levissimorum est hominum) in lucem edere non erubuerunt. In

³⁴ minis 1. (non nimis)

prima igitur ridicule peierat per nomen dei. In secunda sacrarum litterarum interpretes perfidis Iudeis comparat et in eadem sanctum Petrum cum suis clavibus irridet. In quinta ironice et derisorie scribit in sanctum spiritum. In septima ridicule loquitur de indulgentiis sacrosanctę sedis apostolicę. In undecima et in duodecima per irrisiōem iocatur 5 de sacro sancti spiritus officio ac gratia eius. Itemque de tunica domini contra Treverenses et quod beatus Hieronymus non sit de stylo evangelii ac multa alia contra ecclesię doctores, quod scilicet ea quę scripta sunt in libros sententiarum sint fantasie, satis impudenter effudit. In duodecima scribitur de summo pontifice moderno quę nunquam fortasse 10 cogitavit et in eadem non erubescit mentiri de Cardinalibus, Episcopis et consistorii auditoribus, quod multa munera ab inquisitore nomine nostro acceperint, velut equissimi viri in sacro fidei negotio corrumpi pos-

(M⁴) sent. || ¶ Item in eadem epistola sancto Thomę quodammodo illudens sanctissimum dominum nostrum papam his verbis insectatur 'Si (inquit) 15 non timerem excommunicationem, ego vellem dicere quod papa erraret'. In decimatertia blasphematur in spiritum sanctum et hoc in materia luxurię, cui nihil peccati contra determinationem ecclesię et sanctorum patrum decreta ascribitur. Fit quoque ibidem multipliciter abusio sacrarum litterarum. Proinde quę virgini Marię ab ecclesia attribuuntur, meretri-20 cibus ibidem indecenter applicantur. In eadem dicit turpem amorem esse charitatem, et talem charitatem esse deum, et ergo concludit amorem non esse malam rem, quin potius deum esse amorem luxuriosum. In .XIIII. Scotum deridet propter frequentem missarum celebrationem. In .XVII. de Esticampiano (nescio quo) loquens quadraginta ad minus men-25 dacia contra aliam nostram universitatem in rebus ridiculis mentitur. In .XVIII. quędam rythmata octo linearum in derisionem sancti Petri principis apostolorum sunt composita velut ultimus versus indicat. In .XIX. turpissima quędam rythmata contra sacre theologię doctorem nuper defunctum et qui nihil in vita mali a quoquam commeruit nimis im-30 pudenter atque alteri (id quod peius est) falso illa ascribens ore suo venenato effudit. In .XXI. nimis multa mentiēdo quoddam in re turpi de sancta cruce figmentum ponit. In vicesima secunda epistola, Primo Rythmatice et ironice ut alteri illudat cum gloria domini nostri et eius resurrectione iocatur. In eadem inducit alium (nescio quem) dixisse, et 35 tamen metipse dicit, quod tunica domini in Treveris non sit tunica domini, sed una antiqua et pediculosa vestis. In eadem etiam habetur nullum beatę Marię virginis crinem esse in terris. Itemque quod beatissimi tres magi et reges inclytissimi sint tres rustici ex Westphalia. In eadem dicit se velle merdare super indulgentias predicatorum, et hoc 40

⁹ in libros sic 1.

modo infamat sacrosanctam sedem apostolicam, a qua tales ipsi indulgentias habuerunt. In eadem dicit Theologos nostros esse diabolos et Parrhysienses esse iniquissimos iudices, eosque (id quod falsissimum est) a nostris pecunias accepisse. Item dicit in eadem quod Thalmud non sit
 5 ab ecclesia damnatus, cum tamen beatus Gregorius et alii pontifices, ut universitates ipse testantur, illum condemnauerint .et c. Item in eadem epistola ponitur quod Fortalitium fidei est merdosus liber, nihil penitus valens et quod nemo illum allegare sit solitus, nisi aut stultus sit aut fatuus .et c. O impudentiam hominum sceleratorum O perfidiam pseudo
 10 chisticolarum qui tam perditam tamque perversam, || nobis in scandalum et II Joanni Reuchlin in vanam gloriam, aut rectius (ut cum sapientibus loquar) ad immortalem infamiam cachinnando protulerunt. Hoc igitur postremum defendendum relinquo toti ordini Minorum sancti Francisci, ut illud sacris impugnationibus inultum non omittat.

15 In vicesima septima epistola, ponuntur quedam, quę ut ego audio sunt omnium pessima. Confunduntur enim sacra prophanis et turpissima fit in eadem sacrarum litterarum abusus concordantiam faciens inter fabulas poetarum et catholicam scripturam. Hęc sunt igitur obscuri illius nebulonis verba quę nunc sequuntur. ¶ De Phitone (inquit) serpente
 20 quem interfecit Apollo, scribit Psalmista 'Draco iste quem formasti ad illudendum ei'. Et iterum 'Super aspidem et basiliscum ambulabis'. De Saturno qui supponitur homo senex, et pater deorum comedens filios suos scribitur ab Ezechiele 'Comedent patres filios in medio tui'. Diana significat beatissimam virginem Mariam ambulans cum multis virginibus
 25 hincinde. Et ergo de ea scribitur in Psalm. 'Adducentur virgines post eam'. et alibi 'Trahe me post te, curremus in odore ungentorum tuorum'. Item de Iove quando defloravit Calistonem virginem, et reversus est ad celum, scribit Mat. XII. 'Revertar in domum meam unde exivi'. Item de Aglauro pedissequa, quam Mercurius vertit in lapidem, illa lapidifi-
 30 catio tangitur Job. XLII. 'Cor eius indurabitur ut lapis'. Item quomodo Iuppiter supposuit Europam virginem, etiam habetur in sacra scriptura, quod ego ignoravi prius, quia sic dixit ad eam: 'Audi filia et vide et inclina aurem tuam, quia concupivit rex speciem tuam'. Item Cadmus querens sororem suam, gerit personam Christi, qui querit suam soro-
 35 rem, id est animam humanam, et edificat civitatem, id est ecclesiam. De Actęone vero qui vidit Dianam nudam, prophetizavit Ezechiel cap. XVI. dicens 'Eras nuda et confusione plena, et transivi per te et vidi te'. Item non est frustra a poetis scriptum quod Bacchus est bis genitus, quia per hoc significatur Christus qui etiam est bis genitus, uno modo

¹⁵ Immo vicesima octava. Inde ab hoc loco Pepericorniani epistularum numeri uno minores sunt. ¹⁷ faciens sic 1. ²⁴ ambulans sic 1.

ante secula, et alia vice humaniter et carnaliter. Item Semele quę nutrit Bacchum, significat beatam virginem, cui dicitur Exodi .II. 'Accipe puerum istum et nutri mihi, et ego dabo tibi mercedem tuam'. Item fabula de Piramo et Thisbe sic exponitur allegorice et spiritualiter: Piramus significat filium dei, et Thisbe significat animam humanam quam amat⁵ Christus, et de qua scribitur in evangelio 'Tuam ipsius animam pertransibit gladius' Lucę .II. Sic Thisbe interfecit se || gladio amasii sui. Item de Vulcano qui eiicitur de celo, et efficitur claudus, scribitur in Psalm. 'Expulsi sunt nec potuerunt stare' .et c. ¶ Hęc predicta quam sint scandalosa et apostatice conscripta nemo est omnium qui non videt. In¹⁰ .XXVIII. epistola per derisionem abutitur sententiis evangelicis. In .XXIX. de ascensione domini et extremo iudicio fit sacrilega enarratio et omnibus apostolis ac beatę virgini ridiculosa illusio. In .XXX. mentitur papam dedisse indulgentias in rebus inutilibus et maximam facit illusionem sancto Bonaventurę. In .XXXIII. inter alia mendacia ridicule loquitur¹⁵ de sale benedicto et aqua benedicta. In .XXXV. ponuntur ea quę vix essent dicenda in prostibulo. In .XXXVI. in principio ridicule in sacrum baptismum loquens mentitur Erphordenses determinasse, quod quando Iudeus fit Christianus quod tunc renascitur ipsi prepucium. In ultima epistola omni iniquitate plena scribit se esse crinizatum ad pudenda sua²⁰ per unum monachum, et alia quędam zodomitica nephanda auditu et pro quibus debetur pena ignis, turpiter effundit. Derisorie etiam loquitur de sale benedicto, et rythmatice ac ridicule orare docet per nomen Ihesu christi et beatos evangelistas .et c. ¶ Omitto alia quę falsissime ac impudentissime in illis conscripta sunt, verum quo auctore et quibus tandem²⁵ chalcographis edita, non multo post elucescet. Delitescent enim sub umbris, nec quispiam nobilitate excusandus videbitur, quin potius suis maioribus degenerans, posteris omnibus suę ignobilitatis relinquet exordium. Nec dubium, quin mortis hora sese nunquam talia scripsisse sint desideraturi. Itemque quantum ego ex aliis fide dignis intellexi, a nullo unquam³⁰ sacerdote in vita absolvi poterunt, quum talia et tam grandia scelera nunquam dimittantur nisi prius publica reclamatione sint deleta. verum hęc sacrarum litterarum doctoribus et imprimis sacrosanctę sedis apostolicę discutienda relinquo. Ceterum ob hęc maledicta, ecclesię catholicę contumeliosa, et nunquam in bonam partem a bonis exponenda, sic libet ad sum-³⁵ mum pontificem Christi vicarium ac reliquos ecclesię principes exclamare.

*Exclamatio ad summum pontificem et ad omnes
totius ecclesię p̄sides.*

¶ O beatissime pater, omnium errorum extirpator et cęlestis regni claviger O reverendissimi Cardinales, clarissima mundi lumina O piissimi⁴⁰

²⁷ Hoc in Huttenum dici ambiguum non est.

totius christianę religionis antistites, si hæc || fiunt in viridi, quid tandem Nij
fiet in arido? O pontifex optime maxime, si tam nephanda stante istic
lite coram sanctitate tua a Reuchlinistis præventionē nequam et apostat-
tico ausu perpetrantur, quid obsecro facturi sunt postea, si fidei nego-
5 cium, a multis nunc universitatibus doctrinaliter decisum, veram iusticię
executionem non consequatur? Nam ubicunque talis ac tam caliginosus
fumus insperato exhalat, maximus ibi confestim exurgat ignis est ne-
cesse. quod ne fiat tuę erit sanctitatis quamprimum providere. Facit
quoque deus, ne veterum aut eliminatorem sectis nova nunc Reuchlini-
10 starum secta superaddatur, neve posteriora sint prioribus longe deteriora.
verum hac de re satis.

*Expurgatio infamię quę mihi falso ex instinctu
Iudeorum a perversis Christianis est imposita.*

¶ Iam audivimus, quomodo auctor epistolarum obscurorum virorum
15 deum omnipotentem et totam universalem ecclesiam nimis scandaloze of-
fenderit, id quod omnibus iniuriis quę hominibus accidere possunt, longe
est anteponendum. Audiamus ergo et nunc propositum nostrum quomodo
ego sum læsus illis epistolis, ut tota ecclesia iudicare possit me iustam
causam et habere et habuisse hanc meam defensionem edendi. Ipse enim
20 summus pontifex non nobis solum duobus silentium ad tempus imposuit,
sed omnibus ab utraque parte, sicut superius est enarratum. In epistola
igitur vicesima tertia et tricesima quinta (ut plerasque aliarum illusiones
et contumelias omittam) infamem me facere conantur, multa enormia
mihi scelera imponentes, quę ego tempore Iudaismi ante baptismum per-
25 petrassem et illa se dicunt ex Iudeis accepisse, ex quorum perfidorum
verbis boni Christiani facere testimonium non possunt, nisi fortasse magis
credendum sit (id quod esse nunquam potest) inimicis crucis Christi quam
summo imperatori ac primatibus Alemanię multisque aliis Christianis,
tam principibus quam civitatum rectoribus qui meę probitatis testimonia
30 patentibus suis litteris et sigillorum appensione luce clarius expresserunt,
quas etiam penes me habeo et salvatore nostro auspice posteris meis sum
relicturus. ¶ Ego quoque ingenue fateor, me nunquam aut accusatum,
aut in ius vocatum fuisse ob aliquod patratum scelus, aut de quovis
etiam crimine pro tribunali || convictum, quod qui credere noluerit, qui- Nij
35 que vel super minima infamia aliquid conari contra me voluerit, mihi
coram notario et testibus imponat aut coram quocunque iudice me ci-
tari faciat, et ego me ab omni mediusfidiis infamię nota liberum red-
dam. Naturali igitur iure probus censi debeo donec contrarium pro-
betur. ¶ Item tertio, non est credendum illi vel illis, qui sua nomina

⁷ Moneo anno 1516. hæc scripta esse. ²⁹ Eiusmodi testimonia exhibent Streydt
puechlyn a. 1516. ed. et Eyn mitleydliche clæg edita m. Mart. a. 1521.

non confitentur: possent enim tali modo et in summum pontificem et in Cæsaream Maiestatem omnesque alios mundi principes nequissima expui. ¶ Quarto non est mirum si Iudei me infamare conentur, cum ego omnem eorum maliciam (id quod Christianis proh dolor quibusdam immerito displicuit) in meis opusculis et scriptis verissime patefecerim. ¶ Quinto, 5 fuerunt duo Iudei, qui mihi furti infamiam imponere voluerunt, non tamen eo modo ut obscuri contra omnem honestatem cogitarunt, sed ex invidia dumtaxat et execrabili malicia. Nomine igitur meo ad cameram imperialem citati triginta mihi aureos florenorum pro expensis dare coacti sunt et publicam facere revocationem, sicuti per ipsos iudices cameræ 10 imperialis probare possum. ¶ Sexto, me natum profiteor ex optima Iudeorum progenie et ab ipsis tum Iudeis valde amatum fuisse, veluti testibus idoneis semper probare possum et maxime illorum qui intra paucos annos sunt baptizati. ¶ Septimo. Cum Iudeus essem, vixi Iudeorum more, feci quæ alii fecerunt, semper tamen citra cuiuscunque infamiæ nevum, 15 quia ut in proverbio dicitur, inter lupos conversantem ululare oportet. postea vero ubi Christianus sum factus, me in fide catholica et in vita et in moribus et in omnibus meis rebus fidelem ac iustum ab omni infamiæ macula præservavi, quemadmodum litteris serenissimi nostri imperatoris et aliorum principum, nostrorum etiam et senatorum et consu- 20 lum, optimorumque sine numero virorum testimonio probare possum. Hoc tandem adiiciam non esse Christianum in terris, qui expresso suo nomine mihi aliquod crimen iuste aut vere imponere audeat. Quæ igitur in duabus illis epistolis contra me et contra uxorem meam scribuntur, turpissime sunt et mendacissime excogitata, a Iudeis libentius quam a pseudo 25 christianis ferenda. ¶ Octavo Si aliqua unquam infamiæ malicia mihi vere imposita aut unquam in me vel a nostris vel ab aliis cognita fuisset, nunquam venerabiles domini civitatis Coloniensis et equissimi provisores me in hospitalarium maioris hospitalis delegissent. ¶ Ex his igitur et 30 aliis non bene sentit Ioannes || Reuchlin, neque Reuchlinistæ quidam sapienter loquuntur, me non esse dignum cum quo iuri stare debeat, nam quanto peior ipse forem, tanto facilius me posset convincere et iuridice convictum postea diffamare, id quod Ioannes Reuchlin in hunc usque diem nunquam attentare est ausus. Verum hac de re satis.

Exclamatio ad imperatorem.

35

O inclytissime ac clementissime imperator, qui omnia iura in scrinio pectoris tui conclusa tenes et nulli unquam pio iusticiam denegasti, intueri obsecro quam impie, quam scandaloze ac plane mendaciter me servum tuum fidelem (ut nosti) in cunctis sollicitatorem infamare conati sunt, neque

⁹ floz 2. ²⁹ Ioanes 1.

Cæsareę Maiestatis tuę mandato, neque apostolicis postea decretis, una cum suo Capnione obedientes inventi. O Christianissime atque invictissime imperator, tu maxime omnium novisti, quot labores, quot onera, quot misérias, quot incommoda, quot denique calamitates, tum per immoderatam aeris intemperiem, tum per apertissima mortis pericula, tum per extremam omnium desolationem cum mandatis Cæsareę tuę maiestatis in sacratissimo nostro negotio contra perfidissimos Iudęos anxie nimis desudando, sim perpressus. Novit quoque serenissima maiestas tua quę mihi innocenti et catholico homini proposuerit, cum ego te dominum servus sequerer, ex Brussel Spiram versus cum summa maiestate proficiscentem. Sic enim inter cetera dixisti mihi tecum ad aliquot miliaria equitanti 'Dilecte Pfefferkorn patientiam habe ad tempus cum adversariis tuis et laudabili fine cuncta tandem terminabuntur. Habui patientiam, o inclytissime imperator, et supra quam dici potest intolerabilia quędam indigne sum perpressus. Ego itaque alogus manens polylogos reperi, et nemini nocens iniustos sensi malefactores. Quod ut verum esse probetur, o clementissime Cęsar, itemque ut omnes Christiani qui sunt et qui futuri sunt vero verius credant (licet superius in summario nostro satis sit enarratum) me fecisse triumphare veritatem, vexillum hoc loco victorię per figurę modum subiiciam, in qua luce clarius videbitur Ioannem Reuchlin semper fuisse et scribendo et offendendo priorem, meque non nisi provocatum ac impie lęsum aut scripsisse aut attentasse quicquam. ¶ Hoc etiam est toti mundo considerandum, quod in omnibus meis scriptis semper me subiecerim rigori ac severitati iuris. ||

Figura veritatis in qua ad oculum patet Ioannem Reuchlin in omnibus suis scriptis et factis semper fuisse reum originarium.

Uij^b

¶ Consultatio prepostera Ioannis Reuchlin fons et origo omnis mali ac totius nostrę contentionis, ab Archiepiscopo Moguntino, imperiali ea in re commissario et suis et mihi legitime communicata. In qua supra datam fidem ac contra veritatem antea cuidam nobili a se professam me Pepericornum apud Cæsaream Maiestatem proditorie redarguendo diffamavit, ut in pęcedentibus est enarratum.

¶ Sequitur speculum meum manuale Moguntię a me compositum et ibidem impressum, in quo scripsi contra Ioannem Reuchlin iusta occasione motus et indigna lęsus contumelia, non nominata tamen ipsius a me consultatione.

¶ Contra illud imprimi fecit Ioannes Reuchlin suam consultationem

¹⁵ Tungrensia Gręca.

cum irritis quibusdam declarationibus et impudentissimis invecivis, quibus nomen imposuit speculum oculare.

¶ Viso speculo oculari, multis quoque in me conviciis atque in genere mendaciis ex integro perspectis Speculum ego flammivomum (Theutonice 'dien brantspiegel') ad defensionem mei honoris in lucem emisi,⁵ pro mea parvitate insultanti renitens.

¶ Deinde Ioannes Reuchlin sua minime contentus malicia, sed magnum malo exaggerans defensionem quandam non modo in me turpem, sed in optimos quosque turpissimam ac plane mendacem dimulgavit, quae etiam innumeris quodammodo mendaciis et sinistris (ut supra dictum est)¹⁰ persuasionibus totam fere Christianitatem obumbravit.

¶ Item non contentus sua malicia, silentium nobis a Cæsarea Maiestate impositum turpissimis quibusdam clarorum (ut ipse ait) virorum epistolis a se publicatis multisque aliis modis, ut in summario est dictum) nimis inobedienter infregit.

¶ Multipliciter igitur ac plane crudeli iniuriarum contumelia provocatus, novum libellum edidi cui titulus Campana tormentalis, in quo sicut in omnibus aliis scriptis me obtuli vel ad penam ignis cum adversario iuri stare velle.

¶ Silentio tandem nobis a sanctissimo ad tempus imposito, Athanasium ipse suum edidit, in cuius prefatione satis expresse in nos omnes contumeliose animadvertit. Sed illo nunc omisso, novus sine auctore libellus prodit maledictus quidem omniumque famosorum famosissimus, cui titulus Epistolæ obscurorum virorum, cuius materia quam sit sacrilega satis in præcedentibus est explicatum.

¶ Obscuris itaque viris cum suo assecla, plus equo, ut paulo ante dictum est, contra christianum morem deservientibus, ego hanc meam defensionem minime famosam ad bonorum omnium instructionem ac mei tandem nominis honorem composui, ut tota Christianitas perpetuo iudicare possit, me semper provocatum respondisse.

¶ Finis.

||

- 4) Responsio ad argumentum quorundam contendentium Ioannem Reuchlin non composuisse Obscurorum virorum epistolas, quod licet ita esset, nihil tamen ad rem facere potest.

O beatissime pater, O reverendissimi Cardinales, O christianissime atque invictissime Imperator, possetis quidem obicere mihi servo omnium vestro 'Non est quod Ioanni Reuchlin imponas execrabiles Obscurorum virorum epistolas. indignatur potius illas esse editas quam gloriatur'.

⁹ dimulgavit sic 1. ²⁰ Athanas. edidit.] Tubingæ a. 1514. 4°. Questenbergio dedicatum.

Respondeo Ioannem Reuchlin longe deteriora his fecisse. Primo igitur
 si me tradidit supra datam fidem stante nostra amicitia, ut supra pro-
 batum est, et litteras Urię me postea ad Cęsaream Maiestatem iussu ar-
 chipresulis ferre oportuit, non mirum, si tempore nunc inimicię tales
 5 litteras ipse effuderit. ¶ Secundo. si in sua consultatione, plus quam
 oportuit et curiosa et proluxa, ausus fuit sub bona fide scribere multa
 mendacia serenissimo nostro imperatori in favorem Iudeorum contra Chri-
 stianos, et deinde longe plura in execrabili sua defensione, minime dubium,
 quin etiam pie credi possit Ioannem Reuchlin vel per se vel per suos
 10 impudenter illas expuisse. ¶ Tertio per signa argumentabor: In oculari
 enim speculo Ioannes Reuchlin comparat humanitatem Christi habitui
 meretricio, sed in epistolis obscurorum virorum beata Maria virgo imma-
 culata comparatur Europe, concubine Iovis. Itemque adversarius noster
 in sua offensione insinuat implicate uxorem meam honestissimam (una
 15 cum sua matre ac prolibus ad fidem catholicam feliciter translata)
 turpis sibi involucro adulterii, et idipsum multo turpius in epistolis ob-
 scurorum exprimitur. Qua propter eodem illa fonte derivari dicere for-
 sitan non iniuria possem. ¶ Quarto execrabiliū illarum epistolarum
 auctor exposuit se periculo corporis et anime, nec ab aliquo unquam
 20 sacerdote (nisi publice nomen suum confiteatur, et cuique suum honorem
 reddat) absolvi poterit, id quod mortalium nemo adoriretur nisi vel ab
 adversario nostro subornatus aut summus eiusdem amicus foret. ¶ Quinto,
 si fateri verum licet, Epistolarum ille codex est simpliciter et de plano
 (ut dici solet) in illius laudem, et scandalum meipsius omniumque nostrum
 25 impudentissime compositus. Ex quo tale argumentum trahitur Ioannem
 Reuchlin vel per se vel per suos rem tam nephariam tamque sacrilegam
 sine fronte commisisse. ¶ Sexto. nullum neque habui neque habeo quod
 sciam sub cęlo inimicum, pręter solum Ioannem Reuchlin. quomodo igitur
 30 || hoc negaverim, tanti ipsum criminis aut reum esse aut consciū. (14^b)
 ¶ Septimo possem fortasse non indecenter affirmare, Ioannem Reuchlin
 obscurorum esse auctorem, cum talia nobis ante aliquot annos eventura
 in suis ad nos epistolis sit comminatus. Scripsit enim conterraneo suo,
 excellentissimo Agrippinensis academię in theologia doctori, Anno a na-
 tali Christiano M.cccc.xii. quinto Idus martias hæc verba: 'Accedent (in-
 35 quit) post manum validam poetę et historici, quorum hoc tempore magna
 copia vivit, cum ęterna vestri gymnasii ignominia'. Hęc inter cetera
 intemperanter effudit. Et hoc modo feda obscurorum colloquia magis
 ipsum, quam tot universitatum doctores aut me denique neophitum, hoc
 est novum Christi germen, coram sapientibus scandalizarunt. Nam per

³² Hęc Reuchlini ad Collin ep. est in Illustr. virr. epp. ad Reuchl. Hagenoę a. 1519.
 4°. edd. pagg. r 4^b.5. Cf. Arnoldi de Tung. Articull. s. proposs. pag. Aij.

Reuchlinistarum quorundam convicia non iustificatur causa ipsius Reuchlin, quia (ut ab aliis intellexi) Allegare inconueniens non est solvere .et c. Intelligenti satis. ¶ Octavo. licet adversarius noster illas (si ita volumus) non composuerit, debebant tamen Reuchlinistę quidam degeneres (non de omnibus loquor) parcius mecum egisse, aut rectius scripsisse nihil. 5 Nam imperator ipse christianissimus et summus denique pontifex (ut pauloante est enarratum) non nobis solum duobus, sed omnibus in genere silentium ad iusticię executionem imposuere. Iniquissime igitur et infinitis pene iniuriis, incredibilibusque mendaciis, in fornicibus proculdubio altis atque auctis, ad respondendum provocatus hanc nostram apologiam 10 non indecenter in lucem dedi. Quapropter Antiphates ipse Capnion ac reliqui Philocapniones non modo gravissimam Cęsarę maiestatis censuram, verum indelebile sacrosanctę sedis apostolicę maledictionem incurrerunt. ¶ Postremo ut paucis finiam, Fumulus et Obscuri non illepide simul conveniunt Sicut enim fumulus nihil in se luminis habet, sic etiam 15 obscuri veritatis lumen sentire non possunt. Verum hac de re satis, modo iusticię ac veritati favor non officiat.

Notate impudens quorundam mendacium.

¶ *Dicunt nonnulli causam nostram contra Ioannem Reuchlin non esse causam fidei sed invidię. Hoc profecto falsissimum est. Nam nulla 20 unquam contentio inter ipsum et nostrates fuit, veluti multis epistolis ultro citroque in charitate non ficta missis luce clarius ac vero verius probari potest. Itemque ut de meipso loquar, non egi quicquam contra || eundem, aut contra Iudeos invidia motus, quia non hunc aut illum, sed omnes simul Iudeos, tam notum quam ignotum, iustissimo zelo persecutus 25 sum. Nemo igitur falsum loquatur in ecclesię scandalum, ne sero postmodum peniteat.*

Contra eos qui male dicunt me non esse dignum cum quo Ioannes Reuchlin debeat stare iuri.

30

¶ *Imprimis protestor et dico non omnes eos continuo malos esse qui adversario nostro favorem prestant aut illi etiam adherent. Ignoranter enim peccant. Nam manifestum est christianos aliquot principes et in- 35 numeros quodammodo viros tam eruditos quam omnium scientiarum rudes illius vaframento ac dolo malo deceptos esse. Qua propter si boni viri rerum ordinem inter nos equo libramine pensarent, iustissimam nos habere causam proclamarent, nec verbum amplius contra nos loquerentur. Bonos igitur Reuchlinistas et ratione informabiles summa prosequor be-*

³⁴ rides 1.

nevolentia, nec quovis modo in hac nostra defensione offensos velim. Oro etiam atque obsecro humiliter reverentiam omnium vestram et maxime per meritum passionis domini nostri Iesu Christi, ut mihi iampridem baptizato in his dumtaxat favere velitis, in quibus aut recte loqui aut minus iniuste sensisse dignoscar.

¶ Ad propositum ergo. sunt qui male contra fraternam charitatem inclament, me non esse dignum, cum quo Ioannes Reuchlin iuri stare debeat, tam inepta obiectione ipsius nequitiam excusare volentes. O pectora cæca, o sententiam omnibus bonis detestandam. quid obsecro hoc est si iniusticia non est? Nemo tam bonus, qui spreta iuris formula sibi ipsi adiudicare quicquam possit. Si a me læsus est Ioannes Reuchlin, si occultam ipsius consultationem prodidi, si contumeliis iniuste affeci, si male scripsi, si quovis modo deliqui, quare me non vocavit in ius? 'quia laicus' inquit 'et homo indoctus minime dignus est in quem iure quicquam agam. Execrabilis inquam hæc responsio est. Sic enim omnia iura, et divina et humana confunderentur, sic nulla esset constans iusticię voluntas quę unicuique redderet quod suum est, Sic omnes tyranni et rei publice oppressores sibi ipsis inique omnia adiudicantes minimorum semper sanguinem exugere contra naturam possent. Secundo male inferitur sic disputando 'Ioannes Reuchlin est vir potens, ergo potest in laicum et in exiguę conditionis hominem pro sua crudelitate debacchari'. Non pugnatur hic gladio, non viribus, non hasta, non progreditur in campum (quod superbię crimen est) cum rege miles, sed de religione, de iusticia, de veritate coram deo et iustis hominibus contenditur. ¶ Tertio. Si Ioannes Reuchlin ultro et sua sponte rem ipsam mecum incepit, dignus etiam censebor, cum quo eandem officio terminet equitatis. ¶ Quarto. Si Ioannes Reuchlin me dignum esse iampridem domi suę iudicavit, ut iuxta ipsius chyrographum ac petitionem novo ipsum christianissimi imperatoris mandato una cum ceteris universitatibus super consultatione quadam contra nonnullos Iudeorum libros habenda per meam sollicitationem inscribi facerem, quare obsecro nunc indignum me iudicabit, cum quo iuris decisionem expectet? Verba sunt nec auditu digna. ¶ Quinto. Si Ioannes Reuchlin me nihili modo facere voluit et penitus indignum censere, in quem pro tribunali quicquam agat, debuisset et ipse prius in sua consultatione apud Cæsaream Maiestatem nihil contra me proditorie scripsisse, nec perfidos Iudeos in ecclesię scandalum contra me secreto (ut ipse ait) turpiter defendisse. ¶ Sexto. si in suis invectivis et multis aliis in locis dignatur contra me scribere et execrabili calamo publice insectari, quare obsecro id lingua sua coram iusto iudice non absolvit? ¶ Septimo. Ioannes Reuchlin fertur esse legum doctor. quod si ita est, merito lædentem iudice magis quam per vim opprimere debebat. verum quia hoc in hunc

usque diem nunquam fecit, suę professioni degenerans, seductor potius quam doctor erit appellandus. ¶ Octavo. non sum reiiciendus ego quia laicus, nec propterea contemnendus, quia sic maxima Christianorum pars reiicienda foret. Et si aliquis obiecerit 'si indoctus es, quare te opponis legum doctori et poetę?' Respondeo Ioannem Reuchlin theutonice scripsisse et articulos nostrę contentionis nulla indigere doctrina, eosque tam esse manifestos et veritati tam clare repugnantes, ut etiam ab uxore mea faciliter convinci possent. Quapropter si unquam ad nos Coloniam venerit, schedulas ipsa omnibus ecclesiarum valvis affigens publicam contra ipsum disputationem inibit, ut si virum detestatur, fortem offendant multo-
 Oij lierem. ¶ ¶ Nono. Si Ioannes Reuchlin iactitaret se meliorem esse Pepericorno, ego id fortasse negarem. Nam ipse pro Iudęis falsissime scripsit, Pepericornus autem vere contra Iudęos. ¶ Decimo. mentitur Ioannes Reuchlin me lanium fuisse inter Iudęos. quod si ita esset, non tamen ego ob idipsum contemnendus: beatus enim Petrus piscator fuit et ceteri apostoli piscatores vel omnino indocti. ¶ Undecimo. non est fortasse melior Pepericorno Ioannes Reuchlin quia doctus Nam doctissimi sepe viri et arrogantes sunt et pessimi. Non arguit doctrina pravitatem, quod quam sit verum heretici omnes probant qui semper doctissimi fuere. ¶ Duodecimo Si de nobilitate generis est disputandum, ego ex laudabili tribu Neptalim genitus, qua vero Reuchlin ignoro. Hoc autem ex aliis audiui patrem ipsius pauperculum fuisse et antiquarum caligarum resarcinatore. ¶ Postremo. ego probavi Ioannem Reuchlin esse mendacem in sua defensione et verorum temerorem.

Et præterea falsissime idem ipse scripsit, ut supra probatum est, me suam prodidisse consultationem. Ego autem duce veritate dico eum esse proditorem dei et hominum et Cæsareę maiestatis perfidum consultorem. Addo quoque multos publica morte interemptos, qui non tam bene illam promeruerunt sicut ipse, quia non est parvum crimen Cæsari optimo maximo voluntarie et scienter falsum consulere. Facessant igitur blactantes me non esse dignum cum quo Ioannes Reuchlin iuridice quicquam agat. Christiani enim omnes sumus, nec in administranda iusticia esse apud quemquam debet personarum acceptio. Itemque ut semel finiam Fui honestus et probus tempore Iudaismi, cuius contrarium nunquam probari poterit, sicut pauloante satis copiose est explicatum.

35

*De capitalibus quibusdam mendaciis Ioannis
 Reuchlin et articulis aliquot sacrosanctę fidei christi-
 anę contumeliosis.*

¶ O beatissime pater O vos reverendissimi Cardinales O christianissime imperator, intueamini obsecro paucis quam impie Ioannes Reuchlin non modo in me Neophitum sed in deum ac sanctam ecclesiam multa

conscripterit. *Mentitur in primis christianissimum imperatorem deman-*
dasse, omnes Iudeorum libros præter bibliam esse concremandos. || *Men-* Oij^b
titur se eiusdem mandato suam preposteram scripsisse consultationem.
Mentitur me expresse in manuali meo speculo contra suam consultatio-
5 nem scripsisse. Mentitur suam a me consultationem esse proditam.
Mentitur doctores nostros frustillatim dolo malo eundem librum universi-
tatibus mississe. Mentitur se non esse informatum a theologis sed scri-
bendo preventum. Mentitur doctores nostræ universitatis mihi fuisse au-
xilio in libris meis componendis. Mentitur me non esse doctum in lingua
10 hebraica, quod experientia probandum cuilibet relinquo. Mentitur me
apud Cæsaream maiestatem. Iudeis periculum inferre voluisse corporis et
omnium bonorum. Mentitur Iudeos non orare contra nos in oratione
Felamschummodym. Mentitur Iudeos paratiores esse nobis servire quam
damnum inferre. Mentitur nimis impie sanctorum videlicet scripta do-
15 ctorum antiquis caligis esse comparanda. Scripsit theutonice Iudeos
sententiam diffinitivam acquisisse ut Christum interficerent. Non debet
ita scripsisse, sed iniquam aut falsam illos sententiam consecutos dixisset.
Item comparavit humanitatem Christi habitui meretricio. Mentitur in de-
fensione sua, se fecisse triumphare veritatem. Nullam enim pro se univer-
20 sitatem habet, sed synagogam Sathanæ et obscuros homines impudentis-
simis nebulonibus longe tetriores pro se habere creditur, quod quam sit
iniquum nemo est omnium qui ignorat. ¶ *Ex istis et aliis id genus in-*
numerabilibus mendaciis, quæ tam in oculari speculo quam in defensione
sua toti noxia Christianitati impudenter expressit, optimi quique consi-
25 derare debent, tot universitatum doctores non fecisse iniuriam Ioanni
Reuchlin, sed sancte ac catholice in eum scripsisse, cum (ut est in pro-
verbio) plus oculi videant quam oculus. Ob hanc igitur causam nemo
credat defensionem ipsius, cui quot insint mendacia cogitare poterint pauci,
dicere nemo.

30 *Sequitur quædam prophetia et de novo quoddam*
prædicante.

¶ *Dicent proculdubio viri boni, nos condolemus tibi iam pridem*
baptizato ac ceteris diversarum universitatum doctoribus et maxime Agrip-
pinensis academie magistris, tam iniuste tamque impie a tam improvido
35 doctore offensis. Respondeo hoc ante .xx. annos (si bene memini) nobis
Coloniensibus a Ioanne Lichtenberger sive peregrino Ruth heremita (cuius
prognostica Moguntie tam latine quam theutonice impressa sunt, vati-

⁴ Sed mentitur Pepericornus, si vult se non passim in manuali speculo ita de Reuchlini consultatione scripsisse, ut re vera dici potuisset eum contra Reuchlini consultationem scripsisse. ³⁰ quoddā 1.

¶ *cinata fuisse. Sic enim scribit folio XVI. 'Attendite o vos philosophi Colonienses, ne lupi rapaces introeant in ovile vestrum Nam temporibus vestris exurgent nova et inaudita in ecclesiis vestris quę almighty avertat. hec ille. Quapropter, o beatissime pater, tuę erit sanctitatis providere ne mala malis cumulentur, neve perfidorum numerus quotidie augeatur ac tandem plus equo invalescat. Nam incredibile dictu est quanta mala indies magis ac magis exurgant. quod ne falso scripsisse videar. Nuper enim, nova quędam præter illa quę in obscuris habentur, nuper impressa legimus in quibus filio et spiritui sancto histrionica cognomina turpiter imponuntur et omnia illa contumeliosissime per hereticas aliquot in thetonico pravitates deridentur, quę in suggesto a concionatore verbi divini ad salutem christifidelium fieri solent. Sunt autem quę novus ille proclamator (de quibus nunc loquor) imprimi fecit, tam turpia et enormia, ut inter mille Christianos vix unus sit, qui illa absque scandalo audeat pronunciare. Hoc autem verum esse tota testatur Colonia .et c.* 15

¶ *Quare Iudei non efficiantur Christiani.*

O beatissime pater, mirari possent boni viri, ob quam causam nostris hisce temporibus Iudei christianam fidem non acceptent. Respondeo crucis Christi persecutores id acceptare non posse, quod nosipsum deridere aut parvi facere dignoscunt. Ego ingenue fateor, me auxilio divino quatuordecim animas salvatori nostro obtulisse et quinque insuper per me dudum ex Iudaismo offerendas fuisse, nisi scripta Ioannis Reuchlin misere nobis obstitissent. quę tandem quantum boni sint ecclesię procuratura, obscurorum epistolę et alia nequiter conflata testantur. Latro igitur in conspectu domini, immo Christianorum laniator ac mendaciorum faber Ioannes Reuchlin, ut tandem suis verbis (quibus me insontem in suo Hyssopeo false diffamavit) sese non iniuria confossum sentiat.

¶ *De prædicatione quam ego feci in Franckfordia.*

O beatissime pater, ut luce clarius videat sanctitas tua Ioannem Reuchlin plus equo favere Iudeis, ipse in fallaci sua defensione littera B columna secunda in pessimam partem interpretatur quod ego ante templum (ubi cęci et alii mendici cantando sepius obstrepunt) verba ad populum contra Iudeos habuerim. Qua propter ut paucis finiam, me christianum hominem eodem in loco Iudeum aqua tinctum indigne appellans ¶ omnia quę ibidem in me scripsit, nequiter est mentitus. Non prædicavi ego pontificaliter de verbo dei et fide christiana, sed tria solum: Iudeos ad labores ne usuram acciperent, et ad audiendum verbum dei compellendos, et quod ipsi libros suos pessimos merito non retinerent .et c.

¶ *De quadam epistola nephandissima Ioannis Reuchlin.*

¶ *Videamus tandem O beatissime pater, quantum favorem Iudæis præstet Ioannes Reuchlin, ita etiam ut quæ soli deo sunt tribuenda ac sanctis eius, inimico Christi tribuere non vereatur. Sic enim latine scripsit uni Iudeo post infames quasdam clarorum (ut ipse ait) virorum epistolas, de verbo ad verbum huiusmodi. 'Domine mi magister, dux meus et notus meus, a me qui desydero et concupisco cernere vultum tuum suavissimum ad delectandum de splendore vultus tui lucentis, audiendo doctrinam tuam purissimam' .et c. O beatissime pater, si ego hæc scripsissem, diu forsitan combustus forem. Quomodo potest homo blasphemus et christiani nominis persecutor vultum habere et splendentem et lucentem? Quomodo enim poterit nunc probare execrabilem Iudeorum doctrinam esse purissimam? Nunquam ut opinor. Nam qui purissimam inquit Iudeorum doctrinam, nostram (ut apparet) vilissimam esse fatetur.*

¶ *Quod iste liber non sit famosus.*

¶ *Nunc fortasse turpissimus auctor obscurorum virorum aut quicumque alius A. vel B. ista legens sine ratione proclamabit, hunc librum esse famosum et sese his scriptis læsum. ¶ Reclamo hoc falsissimum esse. Quandoquidem liber ille famosus non sit qui veritatem dumtaxat profitetur, et eam maxime, qua ignorata tota pene Christianitas per devia ambulando in hoc negotio aberrare posset. ¶ Secundo non est liber ille famosus qui serenissimi imperatoris mandata, qui sacratissima diversarum universitatum consilia, qui earundem sententias, qui regum, principum aliorumque doctorum epistolas in negotio fidei complectitur. Tertio. non est liber ille famosus, qui componitur in excusationem eorum quæ Cæsareæ maiestati per infidum hominem falso imponuntur. ¶ Quarto non sunt illa scripta incusanda, quæ ad instructionem christifidelium sunt composita, ut qui hactenus ignorant veritatem agnoscant. ¶ Quinto non dicetur famosus ille liber cui auctor expresso suo nomine, hoc de sese ipso profitetur, quod si aliquis articulus aut improbari sine captione possit aut vere falsus ac simul nocivus inveniri, ipsum videlicet auctorem tum paratum esse coram quocunque iudice tam sæculari quam ecclesiastico publicam mortis penam subire, loquendo tamen semper de articulis prægnantibus et iudicio sincero et digno iuris strepitu (absque captionem, fallacia, dolo ac inani contentione) dignis. ¶ Item si aliquis obüceret 'Tu scripsisti librum famosum imponendo Ioanni Reuchlin terminos quosdam impuros, appellando eum hominem vafrum et levissimum habere pervers-*

¹ Extat hæc epistula ad præceptorem suum Iacobum Iehiel Loans Iudæum in Illustr. virr. epp. ad Reuchlin. Hagenoæ a. 1519. 4°. pag. m. ²⁹ ignozât' 1.

tendi modum, Item inconstantissimum, infelicem semiuideum, falsarium quodammodo mandati imperialis, proditorem, inconstantem, levem, reprobum, pertinacem, fumulum caligantem, mendacissimum, morte dignum et id genus aliis nominibus. Respondeo me sic vel cum gratia vel conditionaliter aut vere loquutum a nullo in malam partem accipi debere. Nam necesse⁵ est ut echo voci assonet. Ipse enim in plerisque suis opusculis et libris me centies magis, ut infra in theutonico expressi, et sine comparatione ad hæc nostratia longe turpius immerito et false diffamavit, quod ipsum fecisse ad mortem usque profitebor. Ego igitur qui non potui ex scoria aurum, ex tenebris lucem, ex malo bonum et ex falso verum facere,¹⁰ veritas ipsa semper tamen cum gratia et reverentia, me sic et non aliter scribere voluit. Quia ut noster Salomon ait Os quod mentitur, occidit animam. Itemque ob id ego non solum spero, sed firmiter credo quod propter hunc meum libellum magnam fecerim utilitatem ecclesie catholice, ut illa que sponsa Christi est, tam periculosos homines, tam periculosa¹⁵ eorundem scripta præcavere feliciter possit. Et hanc ob causam, O beatissime pater, paratus ego sum vel coram sanctitate tua, vel coram concilio generali, vel coram Cæsarea maiestate, Archiepiscopis denique, electoribus imperii, qui Theutones sunt, sententiam diffinitivam ex commissione a Sanctitate tua desuper impetrata super toto hoc negotio nostro expectare,²⁰ ut iusto tandem iudice vincat veritas.

¶ Conclusio totius libri et imploratio auxilii a
sacrosancta sede apostolica et Cæsarea Maiestate et
totius christiane religionis principibus. ¶

(¶) ¶ O beatissime pater, pontifex optime maxime, O christianissime²⁵ imperator, O vos omnes ecclesie præsides, legistis modo laudabilem processum totius pene negotii, veris semper probationibus, rationibus, scriptis, testimoniis et id genus aliis modis cum legitimis protestationibus verissime ac piissime approbatum. Legistis quomodo me citra cuiuscumque offensionem hæc me scripsisse velle et pro veritate solum ad honorem Iesu³⁰ christi adhuc rationabiliter decertare et nihil aliud quam iusticiam petere. Ob hanc igitur causam et multa alia, que nunc brevitatis gratia prætereo, ego servulus omnium vester ac minimum, fidele tamen ecclesie membrum, humiliter oro atque obsecro amplissimam benignitatem vestram, ut me a lupis rapacibus indigne læsum et cecis oppressum favoribus vestra³⁵ protectione defensetis, ac una cum ceteris christifidelibus intra redemptarum ovium septa reservare velitis. Ego enim Iudeus olim, nunc vero divina gratia in omnibus meis factis, verbis ac scriptis, vita etiam ac

¹² metif 1.

²¹ principibus. 1.